

Opinia Prezesa
Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji
nr 209/2016 z dnia 7 listopada 2016 r.
o projekcie programu polityki zdrowotnej pn. „Program
profilaktyczny „Piękny Uśmiech” dotyczący zapobiegania próchnicy
wśród dzieci w klasach I-VI szkoły podstawowej realizowany
w Mieście i Gminie Piaseczno”

Po zapoznaniu się z opinią Rady Przejrzystości pozytywnie opiniuję projekt programu polityki zdrowotnej „Program profilaktyczny „Piękny Uśmiech” dotyczący zapobiegania próchnicy wśród dzieci w klasach I-VI szkoły podstawowej realizowany w Mieście i Gminie Piaseczno” pod warunkiem uwzględnienia poniższych uwag.

Uzasadnienie

Dzięki przedstawionym założeniom program może stanowić uzupełnienie obecnie dostępnych świadczeń gwarantowanych w zakresie zapobiegania występowania próchnicy w populacji dzieci. Jednak w celu zapewnienia realizacji programu o możliwie najwyższej jakości proszę rozważyć uwzględnienie poniższych uwag.

Cele programowe wymagają przeformułowania, tak aby były zgodne z regułą SMART. Również mierniki efektywności należy dostosować do celów programowych.

Populacja docelowa została określona poprawnie. Do programu planuje się zaprosić 100% populacji dzieci w wieku szkolnym. W projekcie planuje się także uczestnictwo rodziców/opiekunów prawnych dzieci oraz nauczycieli szkolnych. W projekcie pojawiają się nieścisłości, co do kryteriów zapraszania dzieci do programu (dzieci uczęszczające do szkół oraz zameldowane na terenie miasta i gminy Piaseczno).

W ramach interwencji zaplanowano działania zgodne z wytycznymi. Należy zaznaczyć, że program obejmuje działania finansowane ze środków publicznych, więc istnieje ryzyko podwójnego ich finansowania. Należy zatem zaplanować działania, które pozwolą na uniknięcie powielania się świadczeń.

Projekt zakłada monitorowanie i ewaluację programu, jednak zaproponowane wskaźniki wymagają uporządkowania.

Przedstawiony budżet nie zawiera oszacowań kosztów poszczególnych jego składowych, zatem niemożliwie jest stwierdzenie czy zaplanowane środki są wystarczające na sfinansowanie wszystkich zaplanowanych interwencji.

Przedmiot opinii

Przedmiotem opinii jest projekt programu polityki zdrowotnej, dotyczący profilaktyki stomatologicznej. Budżet przeznaczony na realizację programu w 2016 r. został oszacowany na kwotę 80 000 zł, zaś jego okres realizacji to lata 2016 – 2018.

Opinia Prezesa Agencji została przygotowana w oparciu o ocenę technologii medycznej proponowanej w ramach programu polityki zdrowotnej zgodnie z kryteriami zawartymi w art. 31a ust. 1 i art. 48 ust. 4 ustawy o świadczeniach wraz z oceną założeń projektu programu polityki zdrowotnej, które wspierają efektywność kliniczną i kosztową technologii medycznej planowanej w programie.

Ocena projektu programu polityki zdrowotnej

Znaczenie problemu zdrowotnego

Opis problemu zdrowotnego został przedstawiony w sposób poprawny. W projekcie przedstawiono ogólne dane epidemiologiczne, wskazujące na rozprzestrzenienie próchnicy w populacji pediatrycznej. Warto wskazać również dane regionalne, tak aby możliwe było określenie skali problemu.

Próchnica zębów jest jednym z najbardziej rozpowszechnionych schorzeń cywilizacyjnych. Według Światowej Organizacji Zdrowia szacuje się, że dotyczy ona może 60-90% populacji dzieci i młodzieży w wieku szkolnym. Jest chorobą pojawiającą się już w zębach mlecznych w pierwszym roku życia dziecka. Między 2. a 3. r. ż. występuje u 35–50% dzieci, między 3. a 4. r. ż. próchnica występuje u 56-60% dzieci, a w wieku 6–7 lat u prawie 100% dzieci. Na podstawie ostatnich przeprowadzonych badań epidemiologicznych stwierdza się, iż blisko 90% dzieci 12-letnich w Polsce ma próchnicę. Pomędzy 5. a 12. rokiem życia, aż 89,3% dzieci miało przynajmniej jeden ząb szósty dotknięty próchnicą.

Cele i efekty programu

Celem głównym programu jest „poprawa stanu zdrowia jamy ustnej dzieci uczących się w Szkołach Podstawowych z terenu Miasta i Gminy Piaseczno, poprzez działania informacyjno-edukacyjne oraz profilaktykę pierwotną i wtórną próchnicy zębów”. Dodatkowo wskazano 8 celów szczegółowych. Wskazany cel główny jest ogólny i nieprecyzyjny, w związku z czym trudna może być jego realizacja. Proszę zwrócić uwagę, aby tworzenie celów odbywało się zgodnie z zasadą SMART, według której cel główny powinien być m. in. szczegółowy, mierzalny, osiągalny, istotny i terminowy.

W projekcie wskazano mierniki efektywności, jednak odnoszą się one głównie do zgłaszalności do programu, nie zaś osiągniętych rezultatów. Warto zatem mierniki przeformułować i dostosować do celów programowych, tak aby możliwa była ocena stopnia ich realizacji. W omawianym projekcie miernikami może być ocena stanu wiedzy uczestników na temat zapobiegania próchnicy przed i po przeprowadzeniu działań edukacyjnych, stan zdrowia jamy ustnej, pod kątem występowania próchnicy (również przed i po programie), odnotowana zmiana w zakresie zachowań zdrowotnych uczestników (m.in. odbywanie częstszych wizyt stomatologicznych).

Populacja docelowa

Do udziału w programie zostaną zaproszone dzieci uczące się w szkołach podstawowych (klasy I-VI) oraz zamieszkałe na terenie , Miasta i Gminy Piaseczno Do programu zostaną także zaproszeni rodzice/opiekunowie prawni oraz kadra pedagogiczna. Na terenie Miasta i Gminy Piaseczno znajduje się 10 szkół podstawowych, w których uczy się łącznie 8 621 dzieci. Wg. danych meldunkowych zawartych w projekcie programu (stan na 1.01.2016 r.) liczba dzieci w wieku 7-12 lat zameldowanych na terenie Miasta i Gminy Piaseczno wynosi 7 379 osób. Informacje dotyczące liczby dzieci we wskazanym w projekcie wieku są zbliżone do danych przedstawianych przez GUS.

Program będzie skierowany w części edukacyjnej do wszystkich dzieci uczęszczających do szkół podstawowych i ich rodziców, a także do dyrekcji szkoły i nauczycieli. W projekcie szacuje się, że będzie to ok. 25 000 osób, jednak nie wskazano źródła informacji na podstawie których dokonano ww. oszacowania. Ponadto występuje tu nieścisłość, ponieważ w innej części projektu wskazano, że do programu zostaną zaproszone dzieci uczące się w szkołach i zameldowane na terenie Piaseczna. Kwestię tą należy zatem doprecyzować.

Interwencja

W programie zaplanowano szereg interwencji w tym m.in:

- profilaktyczne badanie stomatologiczne połączone z oceną stanu zdrowia jamy ustnej, zgryzu, oznaczeniem wskaźnika puw i PUW (dla zębów stałych) oraz poradą dotyczącą higieny jamy ustnej;
- fluoryzacja i lakierowanie zębów u dzieci, u których ten zabieg nie był wykonany w ramach NFZ;
- ocena zgryzu i kierowanie do opieki ortodontycznej, profilaktyka chorób przyzębia;
- edukacja z zakresu: higieny jamy ustnej, właściwego odżywiania, stosowania związków fluoru. Monitorowanie i ewaluacja.

Działania te stanowią interwencje skuteczne i zgodne z wytycznymi klinicznymi w zakresie zapobiegania próchnicy.

Należy podkreślić, że zaproponowane działania stanowią interwencje (poza edukacją oraz lakowaniem zębów u dzieci powyżej 8 r. ż) finansowane w ramach świadczeń gwarantowanych, zatem możliwe jest ich podwójne finansowanie. Istotne jest zatem podjęcie środków, które uniemożliwią powielanie świadczeń. W ramach projektu zaznaczono konieczność poinformowania, przez rodziców, lekarza stomatologa o otrzymanych świadczeniach finansowanych przez NFZ w ciągu ostatniego roku.

W projekcie opisano działania edukacyjne, które planuje się przeprowadzić. Wskazano sposób ich realizacji oraz zakres tematyczny. Należy podkreślić, że edukacja zdrowotna stanowi wartość dodaną do projektu programu i odpowiednio przeprowadzona, może przyczynić się do zmniejszenia problemu próchnicy w rejonie. Zakres edukacji powinien obejmować zarówno zagadnienia związane z odpowiednią higieną jamy ustnej, jak również czynniki występowania próchnicy i sposoby jej leczenia.

Monitorowanie i ewaluacja

W projekcie zaplanowano monitorowanie i ewaluację programu, jednak wymagają one doprecyzowania.

W ramach oceny zgłaszalności nie przedstawiono szczegółowych wskaźników jakie zostaną wykorzystane, co należy uzupełnić. Ocena jakości udzielanych świadczeń została zaplanowana poprawnie. Ponadto w programie poszczególne wskaźniki i zakresy monitorowania zostały przedstawione w sposób chaotyczny i należy je uporządkować (część ze wskaźników odnosi się do zgłaszalności, a część do ewaluacji programu).

Ewaluacja programu dokonana zostanie na podstawie:

- poziomu frekwencji uczestników programu,
- zmian wartości intensywności próchnicy puw i PUW
- w perspektywie wieloletniej analizy intensywności próchnicy wyrażonej wskaźnikami puw i PUW wśród losowo wybranej populacji dzieci uczestniczącej w programie.

Zasadnym wydaje się sprecyzowanie jakie reakcje dzieci mają być przedmiotem ww. wywiadu. Należy wskazać, że w ramach ewaluacji należy wykorzystać część wskaźników określoną w monitorowaniu, mając przy tym na uwadze, że ewaluacja powinna trwać przez dłuższy okres po zakończeniu programu, zaś jej celem jest określenie wpływu programu na zdrowie populacji.

Warunki realizacji

Realizator programu zostanie wybrany na podstawie procedury otwartego konkursu ofert, co jest zgodne z zapisami ustawowymi. Nie sprecyzowano jednak kompetencji personelu medycznego oraz warunków niezbędnych do wdrożenia programu.

W projekcie wskazano sposób realizacji świadczeń, określono, że zakończenie udziału dziecka jest możliwe na każdym etapie programu. Wskazano także kryteria kwalifikacji do programu.

Całkowity koszt programu w roku 2016 został oszacowany na kwotę 80 000 zł. W projekcie nie określono kosztu jednostkowego, ani kosztów poszczególnych składowych, zatem niemożliwe jest wskazanie, czy zaplanowany budżet jest wystarczający na pokrycie planowanych interwencji.

Wnioski z oceny technologii medycznej przeprowadzonej przez Agencję

Problem zdrowotny

Zgodnie z definicją Światowej Organizacji Zdrowia próchnica to umiejscowiony proces patologiczny, pochodzenia zewnątrz ustrojowego, który prowadzi do odwapnienia i proteolitycznego rozpadu twardych tkanek zęba. Głównym czynnikiem odpowiedzialnym za jej rozwój są bakterie wytwarzające kwasy niszczące szkliwo, w procesie rozkładu cukrów obecnych w produktach żywnościowych. Ze względu na kształt anatomiczny zębów, miejscem predysponowanym do powstawania ognisk choroby próchnicowej jest powierzchnia żująca zębów bocznych.

Próchnica zębów jest najbardziej rozpowszechnioną chorobą w populacji dzieci i młodzieży. Szacuje się, że 60-90% dzieci w wieku szkolnym ma ubytki w zębach. Zarówno w Polsce jak i na świecie próchnica uważana jest za chorobę społeczną.

Alternatywne świadczenia

Wykazy oraz warunki realizacji świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia stomatologicznego określa Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia stomatologicznego (Dz.U. 2013 poz. 1462 z późn. zm.) .

Wykaz świadczeń ogólnostomatologicznych dla dzieci i młodzieży do ukończenia 18. r. ż. (załącznik 2 w/w Rozporządzenia) obejmuje m.in.:

- badanie lekarskie stomatologiczne z instruktażem higieny jamy ustnej 1 raz w okresie 12 miesięcy
- badanie lekarskie kontrolne 3 razy w okresie 12 miesięcy
- badanie lekarza specjalisty z krótką pisemną oceną i wskazaniem diagnostyczno-terapeutycznymi dla lekarza prowadzącego, bez powiązania z innymi świadczeniami gwarantowanymi
- zabezpieczenie bruzd zębów szóstych lakiem szczelinowym – 1 raz do ukończenia 7. roku życia
- lakierowanie wszystkich zębów stałych nie częściej niż 1 raz na kwartał – za każdą 1/4 tuku zębowego
- usunięcie złogów nazębnych nie częściej niż 1 raz na 6 miesięcy w obrębie całego uzębienia

Ocena technologii medycznej

Przedstawiona w projekcie programu zdrowotnego interwencja ma duże znaczenie w zapobieganiu próchnicy wśród dzieci w wieku szkolnym i spowolnienie próchnicy w wieku późniejszym. Próchnica ze względu na częstość występowania oraz poważne i kosztowne następstwa jest problemem o znaczeniu społecznym i stanowi istotny element zdrowia publicznego.

Odnalezione wytyczne kliniczne (European Academy of Paediatric Dentistry (EAPD) 2009, American Dental Association Council on Scientific Affairs (ADA) 2002-2009, New Zealand Guidelines Group (NZGG) 2009, SIGN 2000-2005, British Society of Paediatric Dentistry 1997 oraz wskazówki Polskiego Towarzystwa Stomatologicznego) oparte na systematycznych przeglądach dowodów naukowych pozwoliły wskazać najważniejsze zalecenia dotyczące profilaktyki próchnicy i zachowania odpowiedniej higieny jamy ustnej wśród dzieci i młodzieży.

Zgodnie z wytycznymi, podstawową metodą zapobiegania próchnicy powinno być dwukrotne w ciągu dnia szczotkowanie zębów pastą z fluorem.

Inną powszechną i skuteczną metodą ograniczenia próchnicy jest fluorowanie wody pitnej oraz codzienna ekspozycja na fluor przyjmowany z wodą.

Bardzo istotne w zapobieganiu próchnicy są okresowe i regularne kontrolne wizyty stomatologiczne, których odstęp czasowy powinien być dostosowywany indywidualnie do pacjenta.

Ponadto, niezbędnym elementem profilaktyki jest zdrowa dieta w zakresie spożywania cukrów: w przypadku pragnienia dziecko powinno pić wodę, posiłki zawierające cukry powinny być spożywane przez dzieci zagrożone próchnicą nie częściej niż 3–4 razy w ciągu dnia, wskazane jest prowadzenie w szkole zajęć edukacyjnych w zakresie higieny jamy ustnej, w tym związku między spożywaniem cukrów i rozwojem próchnicy.

Nie należy zapominać również o działaniach edukacyjnych mających na celu podnoszenie świadomości wśród dzieci na temat znaczenia zachowania odpowiedniej higieny jamy ustnej. Działania te powinny być skierowane do dzieci i rodziców (lub opiekunów prawnych). Uświadczenie znaczenia problemu oraz kształtowanie odpowiednich postaw i nawyków ma kluczowe znaczenie w codziennych działaniach, które mają na celu wyeliminowanie próchnicy.

Odnalezione dowody naukowe są zgodne co do skuteczności wdrażania przedszkolnych i szkolnych programów prewencji próchnicy. Powinny one być skonstruowane w taki sposób, aby stanowiły uzupełnienie istniejących już świadczeń finansowanych ze środków publicznych. Wdrożenie programu powinno być poprzedzone oceną lokalnej sytuacji w zakresie skuteczności profilaktyki i stanu lokalnych zasobów i potrzeb. Program powinien być projektowany w porozumieniu ze specjalistami – stomatologami, doświadczonymi w prewencji próchnicy, którzy pomogą właściwie wybrać poprawne działania.

Biorąc pod uwagę powyższe argumenty, opiniuję, jak na wstępie.

Tryb wydania opinii

Opinię wydano na podstawie art. 48a ust. 1 i 3 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2015 r., poz. 581), z uwzględnieniem raportu: OT.441.203.2016 „Program profilaktyczny »Piękny uśmiech« dotyczący zapobiegania próchnicy wśród dzieci w klasach I-VI szkoły podstawowej realizowany w Mieście i Gminie Piaseczno” realizowany przez: miasto Piaseczno, Warszawa październik 2016 oraz Aneksu do raportów szczegółowych: „Programy profilaktyki próchnicy i poprawy stanu zdrowia jamy ustnej u dzieci przedszkolnych i szkolnych – wspólne podstawy oceny”, lipiec 2012 r. oraz Opinii Rady Przejrzystości nr 313/2016 z dnia 17 października 2016 roku o projekcie programu „Program profilaktyczny »Piękny uśmiech« dotyczący zapobiegania próchnicy wśród dzieci w klasach I-VI szkoły podstawowej realizowany w Mieście i Gminie Piaseczno”